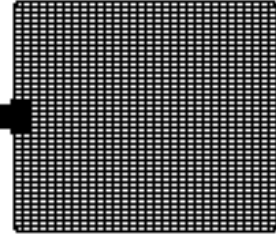

Contactorgaan van de sectie Diptera van
de Nederlandse Entomologische Vereniging

Pissebedvliegen (Rhinophoridae) in Nederland: een voorlopig overzicht

door Theo Zeegers en Mark van Veen

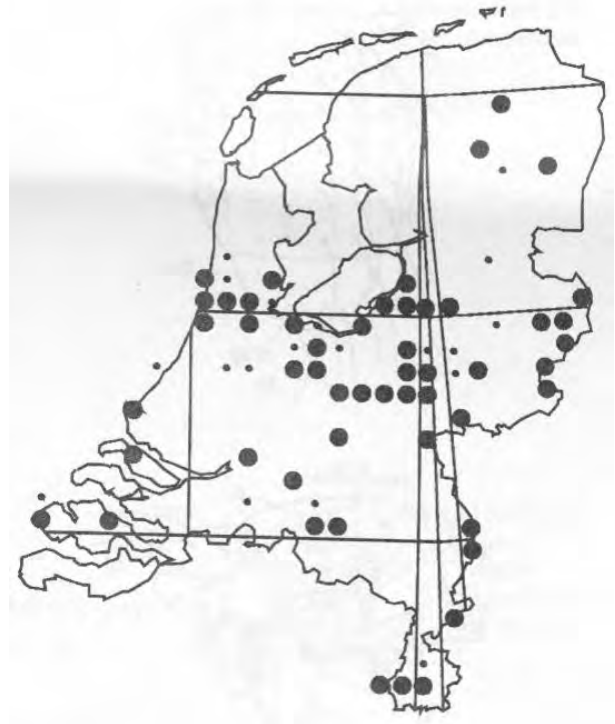
Inleiding

Met de tabel van Theo Zeegers over de grotere sluipvliegen van Nederland (Zeegers, 1992) is de belangstelling voor deze groep vliegen in Nederland toegenomen. Steeds meer dieren die op sluipvliegen lijken worden verzameld en gedetermineerd. Tussen deze verzameling sluipvliegen en sluipvliegachtigen zit een groep die te klein was om in de sleuteltabel van Theo te worden opgenomen en die bovendien niet tot de Tachinidae behoort: de Rhinophoridae of Pissebedvliegen. Toch worden deze vliegen regelmatig gevangen, mede gezien het feit dat enkele soorten binnenshuis voorkomen en dan op ramen zitten.

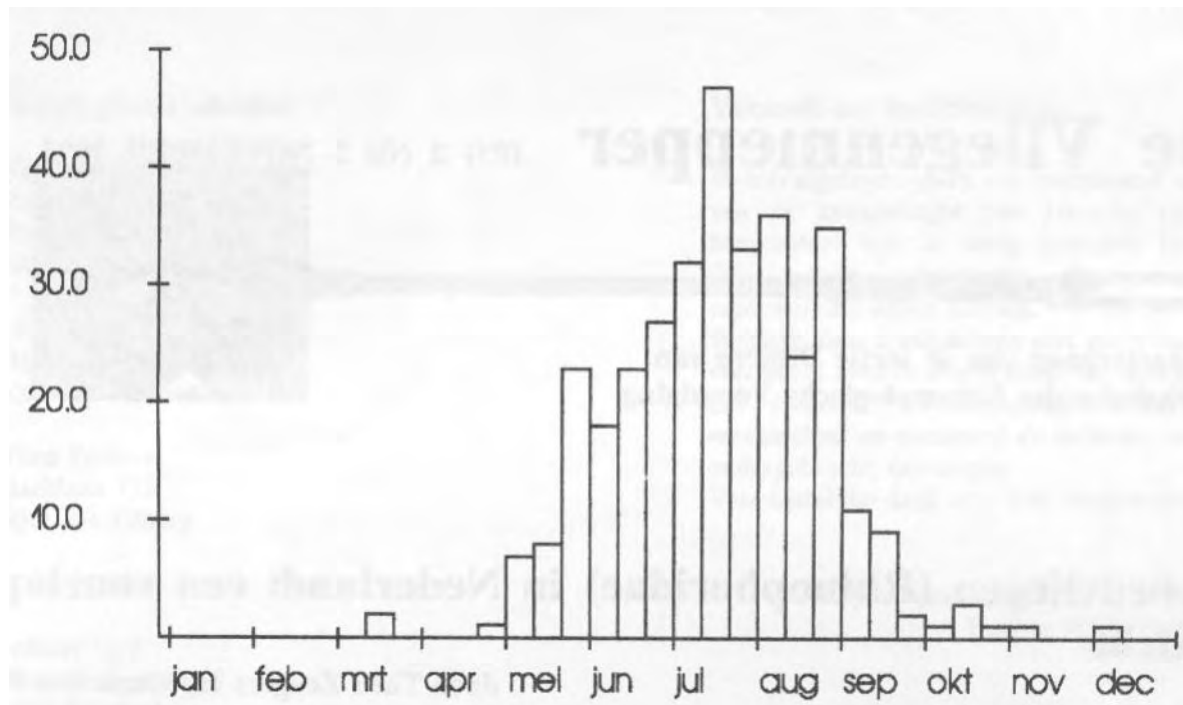
De definitie van Rhinophoridae is vrij simpel: vliegen die op Pissebedden parasiteren. De herkenning van Rhinophoridae op morfologische gronden is echter minder simpel. De vorm van het borstvelletje wordt vaak als determinatiekenmerk genoemd. Er zijn echter ook Calliphoridae en Tachinidae die net zo'n borstvelletje hebben. Om verwarring te voorkomen hebben we deze niet-Rhinophoridae opgenomen in onze tabel. Twee genera hiervan (*Melanomyia* en *Angioneura*) zijn pas recent naar de Calliphoridae overgeplaatst. Het aantal soorten in Nederland is beperkt.

Er zijn ons uit Nederland, na een grove inventarisatie, acht soorten van de Rhinophoridae bekend. Van de recent naar de Calliphoridae overgeplaatste genera zijn ons twee soorten bekend.

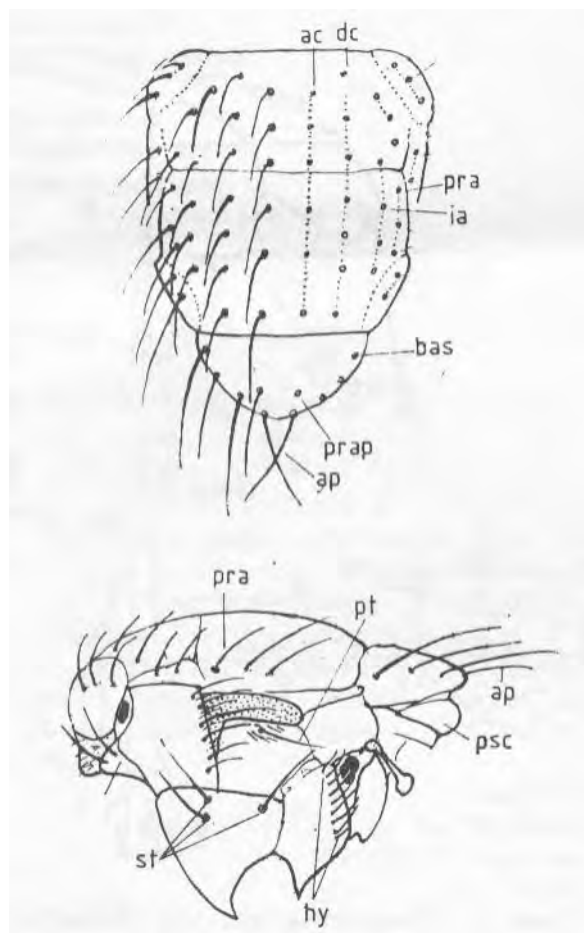
Het geringe aantal soorten maakt de drempel tot het maken van een tabel laag. Op basis van de tabellen

Figuur 1. Verspreiding van alle Rhinophoridae exemplaren in Nederland. Waarnemingen gebaseerd op de collecties van het ITZ (Amsterdam), Van Aartsen, Zeegers en Van Veen. Kleine stip: alleen waarnemingen voor 1960, grote stip: (ook) waarnemingen na 1960.

Figuur 2. Vliegtijd van Rhinophoridae (aantal exemplaren) in het ITZ en de collecties van het ITZ, Van Aartsen, Van Veen en Zeegers.

Figuur 3. Borstelkenmerken van het borststuk:

pra = pre-alare borstel; dc = dorsocentrale borstel; ac = acrostichale borstel; ap = apicale borstel en bas = basale borstel van het schildje.

van Draber-Monko (1989), Mihalyi (1986), Shtakel'berg (1988) en Herting (1961) hebben we een tabel samengesteld. Daarbij hebben we een flink aantal soorten opgenomen, die in Nederland te verwachten zijn, waarbij een ruime geografische marge aangehouden is. Onze tabel pretendeert pragmatischer te zijn dan de bovenstaande tabellen. Wij hopen hiermee voor de lezer een duidelijk en praktisch onderscheid gemaakt te hebben tussen de echte en niet-Rhinophoridae. Bovendien gebruikt de tabel tot de genera minder borstelkenmerken dan die van Herting. Dit is prettig, vooral bij de determinatie van malaiseval-materiaal, waar nogal eens wat borstels van beesten afgebroken zijn. Tenslotte hebben we voor alle Nederlandse soorten de klassieke kenmerken tegen het licht gehouden en in een aantal gevallen onvoldoende bevonden.

De verspreiding in Nederland

De Nederlandse verspreiding van Rhinophoridae is slecht bekend. Figuur 1 geeft een beeld op grond van de verzamelingen van het Zoölogische Museum te Amsterdam (ITZ) en van de privé-verzamelingen van Van Aartsen, Zeegers en Van Veen.

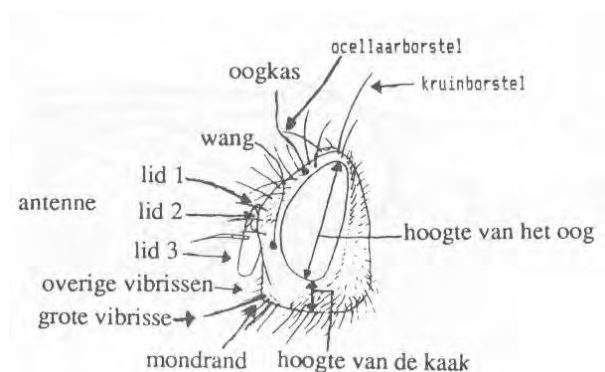
Nederland is daarin nogal leeg. Om aan te geven wanneer Rhinophoridae verwacht kunnen worden geeft fig. 2 een beeld van de vangsten van de Rhinophoridae in de loop van het jaar. Te zien is dat Rhinophoridae altijd te vangen zijn, behalve in de eerste maanden van het jaar. Het is interessant eens na te gaan of meerdere generaties per jaar optreden.

We zijn zeer geïnteresseerd in aanvullende gegevens, het liefst met habitat-informatie. Hiervoor kan de EIS-oecocode (in ieder geval de eerste vier cijfers) gebruikt worden.

Kenmerken

Voor een uitgebreide beschrijving van alle kenmerken wordt verwezen naar de sluipvliegtabel van Theo Zeegers (1992). De daar gegeven morfologische bespreking gaat ook voor Rhinophoridae op. De borstelkenmerken van het borststuk staan in fig. 3 weergegeven. Vooral belangrijk daarin is de pre-alare borstel (*pra* in de figuur), waarop veel officiële tabellen gebaseerd zijn. De terminologie van de kop staat in fig. 4 afgebeeld.

Op het achterlijf heten de borstels langs de achterrand van een segment marginalen, terwijl borstels middenop een segment discalen heten. Bij het achterlijf is de segmenttelling volgens die van de sluipvliegtabel. Het eerste zichtbare achterlijfssegment is segment 1. Er is echter nog een zeer klein segment daarvoor dat bijna geheel verdwenen is, maar in de officiële literatuur wordt het eerste zichtbare achterlijfssegment segment 2 genoemd. Het is maar dat je het weet.

Dankwoord

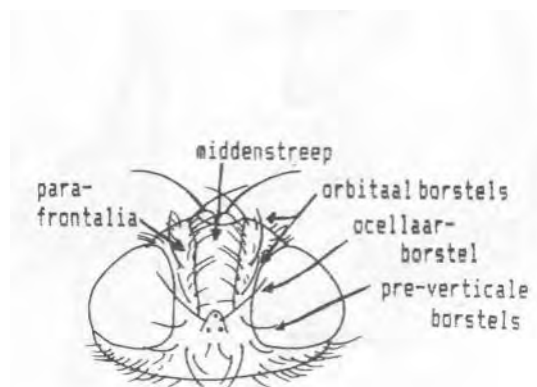
We willen het ITZ en Bob van Aartsen bedanken voor de gelegenheid hun verzamelingen te bestuderen.

Literatuur

- Draber-Monko, A., 1989. Rhinophoridae. *Klucze do oznaczania owadów polski* 141: 1-60.
- Herting, B., 1961. Rhinophoridae. In: *Fliegen der palaearktischen Region 9. 64e* (E. Lindner, red.): 1-36.
- Mihalyi, F., 1986. Rhinophoridae. *Fauna Hungarica* 161: 407-425.
- Shtakel'berg, A.A., 1988. Rhinophoridae. In: *Key to the Insects of the European Part of the USSR Volume 5 part 2* (G.Y. Bei-Bienko, red.): 1097-1102. E.J. Brill, Leiden.
- Zeegers Th., 1992. *Tabel voor de grotere sluipvliegen en Horzels van Nederland*. Jeugdbonds-uitgeverij, Utrecht. 85 p.

Adressen van de schrijvers:
 Theo Zeegers
 Weegschaalstraat 207
 7521 CH Enschede

Mark van Veen
 Sumatrastraat 279
 1095 HR Amsterdam

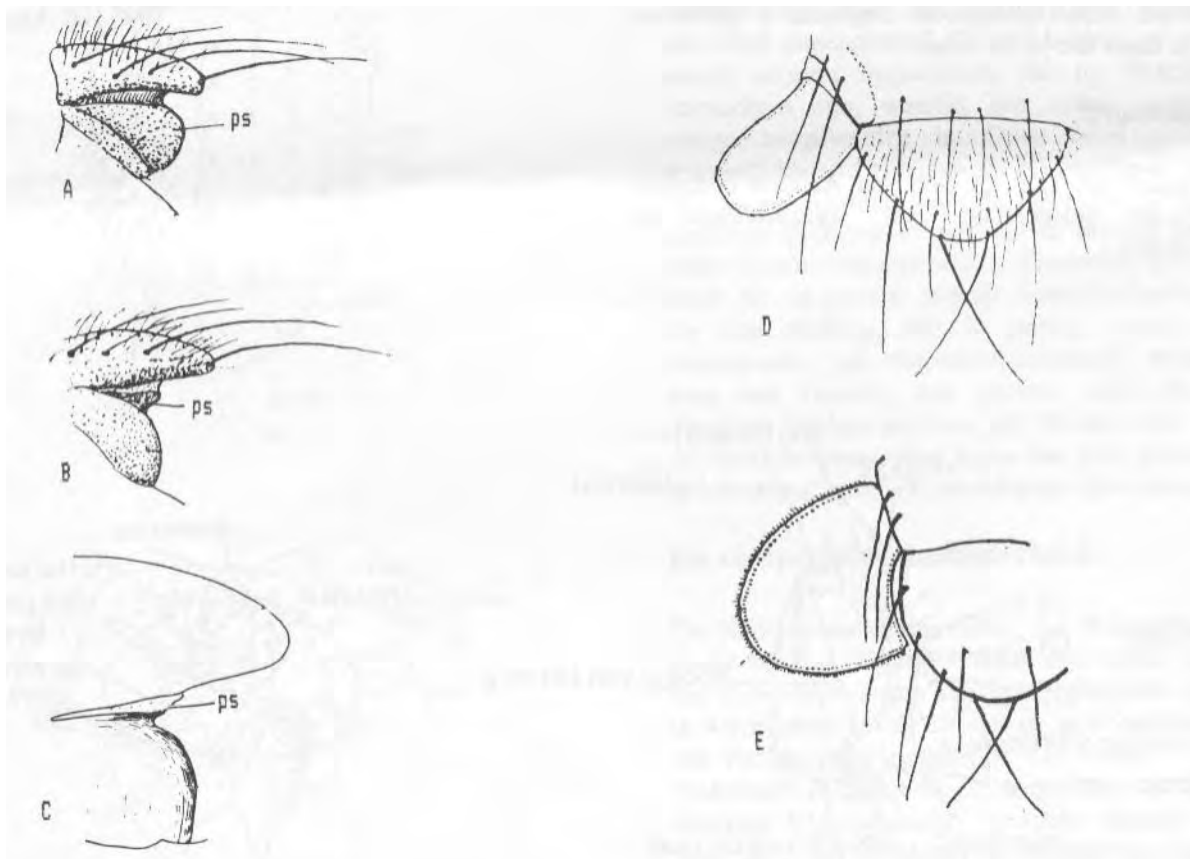
Figuur 4. Kenmerken van de kop.

Toelatingstabel Rhinophoridae (Pissebedvliegen)

Deze tabel definieert welke soorten sluipvlieg-achtigen er opgenomen zijn in de Rhinophoridae-tabel. Hij kan gebruikt worden voor elke calyptrate vlieg met een rij borstels op de hypopleuren, met een ontwikkelde zuignuit en met borstels op het borststuk en schildje (Tachinoidea).

- 1 Postscutellum sterk opgeblazen (fig. 5a)..... Tachinidae
(inclusief Phasiinae)
- Postscutellum niet of nauwelijks ontwikkeld en zeker niet opgeblazen (fig. 5B en C). Indien twijfelachtig hier vervolgen.....2
- 2 Borstvelletje klein, min of meer cirkelvormig en vrijwel loodrecht van het borststuk afstaand. Daardoor volgt, van boven gezien, de binnenrand van het borstvelletje niet de zijrand van het schildje (fig. 5D). Rhinophoridae
(inclusief de meeste Melanomyiinae en twee soorten Phasiinae)
- Borstvelletje groot en gebogen, waardoor de achterste helft parallel aan het borststuk loopt. Daardoor volgt, van boven gezien, de binnenrand van het borstvelletje het borststuk en de zijrand van het schildje (fig. 5E).3
- 3 Bocht in ader M goed gelokaliseerd en scherphoekig, veelal met een aanhangsel of vouw uit de knik lopend. Topdwarsader met de bolling naar binnen..... Sarcophagidae en Calliphoridae
- Bocht in ader M flauw en zonder aanhangsel. Topdwarsader vrijwel recht of zelfs met de bolling duidelijk naar buiten..... Restgroep

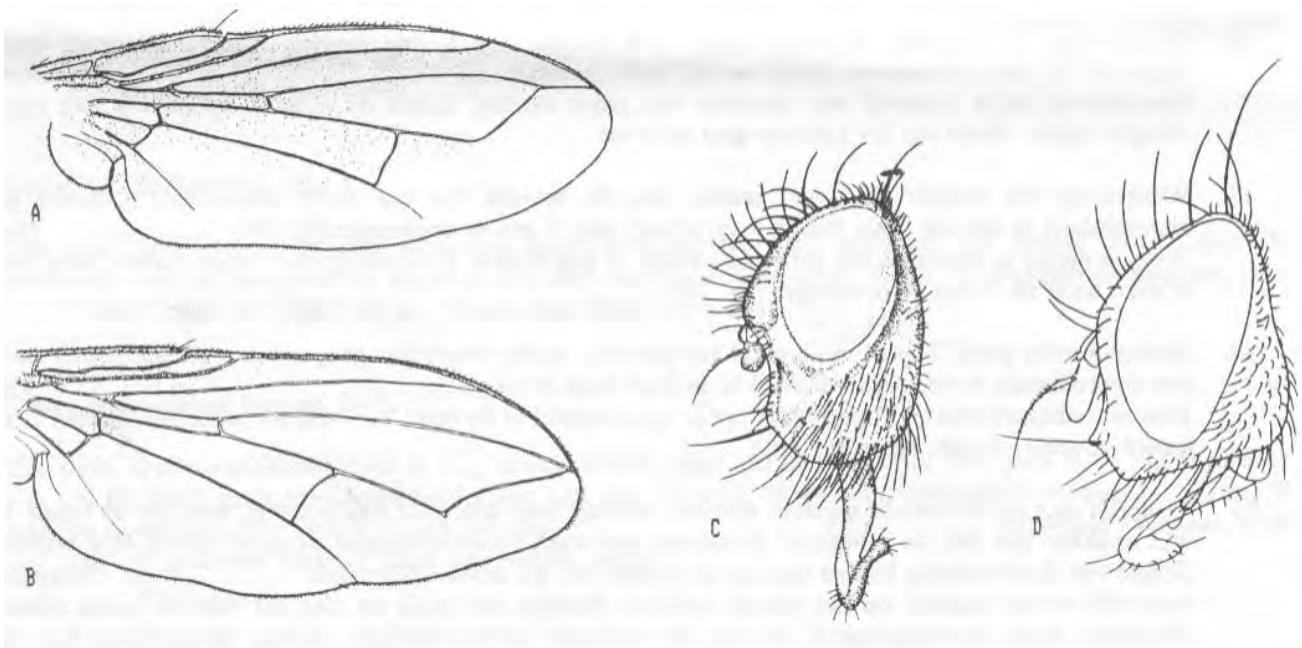
Vervolg in de Rhinophoridae-tabel

Figuur 5. A: postscutellum opgeblazen (Tachinidae); B: postscutellum niet opgeblazen (Rhinophoridae); C: postscutellum niet opgeblazen (Calliphoridae); D: borstvelletje van een Rhinophoridae; E: borstvelletje van een Tachinidae.

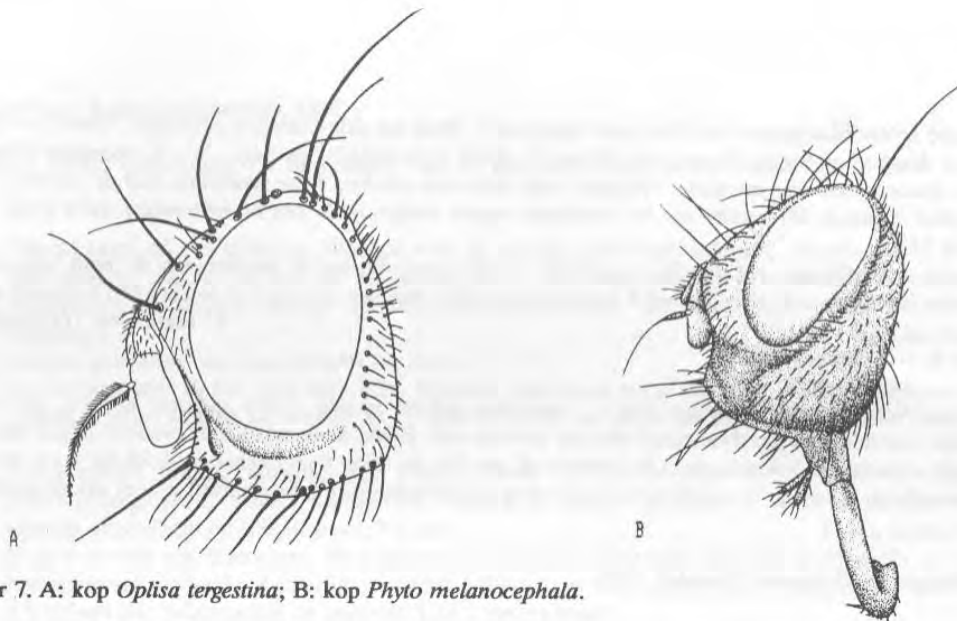
Tabel tot de genera der Rhinophoridae, inclusief de niet-Rhinophoridae

1	Topcel langgesteeld, de steel is beduidend langer dan dwarsader r-m (fig. 6A). Bocht in ader M hoekig en sterk gelokaliseerd.....	2
-	Topcel open, gesloten of kort gesteeld (fig. 6B), in dat laatste geval is de steel hooguit zo lang als dwarsader r-m. Bocht in ader M in de regel flauw en geleidelijk (dus niet zo als in fig. 6A!).....	7
2	Wangen, ter hoogte van de onderrand van het oog, met enkele sterke borstels.....	3
-	Wangen kaal of kortbehaard, maar altijd zonder duidelijke borstels.	4
3	Segment I met marginalen. Drie sternopleurale borstels. Scheen II met meerdere anterodorsale borstels. Bij het ♂ heeft dij II van onderen een kam van stevige dorentjes aan de top.	<i>Stevenia</i>
-	Segment I zonder marginalen. Twee sternopleuralen. Scheen II met slechts één anterodorsale borstel. Bij het ♂ ontbreekt de kam van dorentjes op dij II.....	<i>Cirillia</i>
4	Vleugels met sterke verdonkering. Kaken hoog, hoger dan de lengte van de derde antennelid (fig. 6C).....	5
-	Vleugels egaal, doorzichtig of iets grijs getint. Kaken smal, niet breder dan de lengte van het derde antennelid (fig. 6D).....	6
5	Topcel erg lang gesteeld, de steel is veel langer dan dwarsader m-cu. Borstvelletje zwart. Vleugels geheel egaal verdonkerd, of met een witte vlek aan de top.	<i>Melanophora</i>
-	Topcel weliswaar langgesteeld, maar de steel is niet langer dan dwarsader m-cu. Borstvelletje wit. Vleugels ten dele verdonkerd, ten dele helder. Topcel donker met in het midden een venstervlek.....	<i>Chaetostevenia</i>
6	Borstvelletje wit, haltertjes geel. Achterlijf tamelijk slank en met marginalen.	<i>Rhinophora</i>
-	Borstvelletje en haltertjes donker. Achterlijf breed (als <i>Phasia</i>) en zonder marginalen.	<i>Litophasia</i>
(behoort tot Tachinidae: Phasiinae)

Figuur 6. A: vleugel *Stevenia atramentaria*; B: vleugel *Phyto melanocephala*; C: kop *Melanophora roralis*; D: kop *Rhinophora lepida*.

- 7 Ader M recht, vrijwel zonder bocht, zodoende is de topcel zeer breed geopend (opening zo breed als dwarsader m-cu). Schildje met drie tot vier paar divergerende borstels..... *Cinochira*
(behoort tot *Tachinidae: Phasiinae*)
- Ader M duidelijk, zij het soms zwak en flauw, gebogen. Indien topcel geopend, dan opening klein (ongeveer zo lang als dwarsader r-m). Schildje vaak met maar twee paar borstels, indien met drie tot vier paar dan de apicalen duidelijk gekruist.8
- 8 Apicalen van het schildje zwak, hooguit half zo sterk als het enige andere borstelpaar aan de achterrand van het schildje, soms ontbreken de apicalen zelfs volledig.9
(behoren tot *Calliphoridae: Melanomyiinae*)
- Apicalen van het schildje goed ontwikkeld, niet of nauwelijks zwakker dan de overige borstels achter het schildje.10
- 9 Haltertjes donker. Voorrاند van de vleugel verdonkerd (kan bij museummateriaal vervaagd zijn). Sprietborstel tenminste op de basis bepluimd. *Melanomyia*
(inclusief *M. fimbriata*)
- Haltertje licht(-geel). Vleugel geheel helder. Sprietborstel fors ruig tot vrijwel kaal..... *Angioneura*
- 10 Borstvelletje breed en aanliggend (fig. 5E), van *Calliphoridae*-type (zie toelatingstabel). Propleuren behaard. Schildje met tenminste 3 paar sterke borstels aan de achterrand. De topcel is open en de sprietborstel bepluimd.*Eggisops*
(behoort tot *Melanomyiinae*)
- Borstvelletje cirkelvormig en afstaand (fig. 5D), van *Rhinophoridae*-type. Propleuren kaal. Schildje in de regel met slechts twee paar sterke borstelparen aan de achterrand. Indien met drie paar sterke borstels, dan zeer zelden tegelijkertijd met open topcel en bepluimde sprietborstel (in *Metopisena*).11
- 11 Schenen vrijwel geheel rood, dijen gedeeltelijk rood. Wangen ter hoogte van de onderrand van het oog met enkele duidelijke borstels.*Frauenfeldia*
- Poten geheel zwart. Wangen kaal of behaard, maar zonder borstels.12
- 12 Borststukrug en achterlijf glimmend zwart, met slechts vage bruine aanslag. Voorrاند van de vleugel uitgebreid en sterk verdonkerd. Knop van het haltertje zwart.....*Anthracomyia*
- Borststukrug en/of achterlijf met patronen van grijze aanslag, indien dit minder duidelijk is dan zijn de vleugels helder. Knop van het haltertje geel tot bruin.....13
- 13 Wangen op het smalste deel veel smaller dan de breedte van het derde antennelid. Basicosta geel, uitgezonderd de uiterste basis. Kaken laag, minder dan $\frac{1}{4}$ van de ooghoogte (fig. 7A). *Oplisa*
- Wangen overal zo breed als het derde antennelid of nog breder. Basicosta geel of zwart. Kaken hoog, hoger of even hoog als $\frac{1}{4}$ van de ooghoogte (fig. 7B).14
- 14 Basicosta licht(-geel). Topcel in de regel kortgesteeld, indien zeer nauw geopend dan scheen II met slechts één anterodorsale borstel. Sprietborstel in de regel kaal of ruig.....*Phyto*
- Basicosta donker(-zwart). Topcel altijd open. Sprietborstel in de regel fors ruig tot bepluimd. Scheen II met meerdere anterodorsale borstels.....15
- 15 Achterlijf met op de tweede segment discalen. Schildje met drie paar randborstels, waarvan de basale niet veel zwakker zijn dan de subbasale. Mondrand gematigd vooruitspringend. Antenneborstel lang bepluimd (lengte van de bevedering half zo lang als de breedte van het derde antennelid).*Metopisena*
- Achterlijf zonder discalen op het tweede segment. Schildje met zwak tot niet ontwikkelde basale borstels. Mondrand sterk vooruitspringend, tot aan de voorrاند van de antenne reikend. Sprietborstel fors ruig, zelden ruig..... *Rhinomorinia*

Figuur 7. A: kop *Oplisa tergestina*; B: kop *Phyto melanocephala*.

Tabellen tot de soorten per genus: Rhinophoridae

Genus *Stevenia* Robineau-Desvoidy, 1830

- 1 Achterlijf met op segmenten 2 en 3 discalen en marginalen. Sprietborstel fors ruig. 5-10 mm..... *S. atramentaria* (Meigen, 1824)
 NL: verspreid. Vliegtijd: mei tot augustus.
- Achterlijfssegment 2 en meestal ook 3 zonder discalen (wel met marginalen). Sprietborstel zeer kort ruig, de haartjes zijn minder dan de helft van de dikte van de sprietborstel aan de basis. 6-8 mm..... *S. umbratica* (Fallén, 1820)
 NL: zeldzaam (Moergestel, det L.E.N. Sijstermans). Vliegtijd: augustus. Van de Middelandse Zee tot in Zuid-Zweden en Öland voorkomend.

Genus *Cirillia* Rondani, 1856

Eén soort. Naast de in de tabel genoemde kenmerken verschilt deze soort van alle andere soorten door de combinatie van een langgesteelde topcel en een sterk ontwikkelde pre-alaar. 5 mm..... *C. angustifrons* Rondani, 1856
 Zuid-Europa, in Frankrijk tot aan Parijs, maar overal zeldzaam.

Genus *Melanophora* Meigen, 1803

Eén soort. Dwarsader m-cu mondt in R_{4+5} op een afstand gelijk aan de lengte van dwarsader m-cu van dwarsader r-m uit. Bij beide geslachten kruin breder dan een oog. Vleugels bij het ♂ vrijwel geheel verdonkerd, bij het ♀ met een opvallende witte vlek in de top. 5-6 mm. *M. roralis* Linnaeus, 1758
 NL: vrij zeldzaam. Vliegtijd: begin mei-midden oktober.

Genus *Chaetostenia* Brauer, 1895

Antennen bruin-geel tot rood gekleurd. Vleugel op de top en aan de voorrand in de basale vleugel helft verdonkerd, deze twee gebieden door een opvallende witte strook gescheiden. Bovendien ligt er midden in de topcel een langgerekt

vensterveld. Achterlijf zwart, bij het ♂ met in het midden onderbroken banden van grijze aanslag. Bij het ♀ zijn deze banden vrijwel onzichtbaar.

- 1 Eerste achterlijfssegment met één paar marginalen. Twee tot drie buitenste orbitalen. Kruin breed, bij het ♂ meer dan half zo breed als een oog, bij het ♀ vrijwel zo breed als een oog. **C. maculata (Fallén, 1820)**
NL: gewoon, ook veel op ruiten. Vliegtijd: begin juni-eind oktober. Twee generaties, met de pieken in begin juli en eind augustus. Bovendien een ♂ uit midden maart (ongetwijfeld een overwinteraar). Men vangt significant meer ♀♀.
- Eerste achterlijfssegment zonder marginalen. Kruin smal, bij het ♂ smaller dan de helft van een oog en zonder buitenste orbitalen, bij het ♀ beduidend smaller dan een oog en met slechts één buitenste orbitaal.
..... **C. brevicornis (Zetterstedt, 1844)**
Niet in NL. Zuid-Zweden.

Opmerking: Volgens alle literatuur zou *C. maculata* geheel zwarte poten moeten hebben, en zouden de acrostichale borstels voor de dwarsnaad afwezig moeten zijn. Beide kenmerken zijn evenwel nogal variabel: vaak zijn er wel acrostichale borstels voor de dwarsnaad, en zijn de dijen en/of schenen duidelijk rood van onderen. Zulke exemplaren lijken op *C. nubilipennis* Loew, een mediterrane soort die evenwel geheel oranje poten heeft.

Genus *Rhinophora* Robineau-Desvoidy, 1830

Eén soort. Mondrand duidelijk vooruitspringend (fig. 6C). Wangen smal, zeer kort en spaarzaam behaard (20x). Achterlijf van het ♂ met grijze zijvlekken, van het ♀ vrijwel geheel zwart. 4-5 mm..... **R. lepida (Meigen, 1824)**
NL: gewoon. Vliegtijd: midden juni-begin september; één generatie.

Genus *Frauenfeldia* Egger, 1856

Eén soort. ♂: tamelijk groot genitaal; ♀: opvallend rood tweede antennelid. 5-7 mm..... **F. rubricosa (Meigen, 1824)**
NL: Zuid-Limburg en binnenland: verspreid (vooral het oosten?). Vliegtijd: midden juni-begin augustus.

Genus *Anthracomyia* Rondani, 1856

Eén soort. Basicosta zwart. Schildje met twee paar randborstels. Antenneborstel lang bepluimd. Borstvelletje wit, bij het ♂ iets verdonkerd. ♂ met nogal smalle kruin. 5-7 mm. **A. melanoptera (Fallén, 1810)**
NL: Zuid-Limburg gewoon, binnenland verspreid. Vliegtijd: begin mei-midden september in twee generaties. Opvallend is dat men veel meer ♀♀ dan ♂♂ vangt.

Opmerking: Bij beschadiging van de apicalen verwacht men deze soort met *Melanomyia nana*, vanwege de gelijkenis van de vleugels. Het onderscheid is evenwel ook dan eenvoudig:

- a Kaken hoog, net zo hoog als de lengte van het derde antennelid. Basale borstels op het schildje dichtbij de basis van het schildje ingeplant..... *Anthracomyia melanoptera*
- b Kaken laag, net zo hoog als de breedte van het derde antennelid. Basale borstels op het schildje ongeveer halverwege het schildje ingeplant..... *Melanomyia nana*

Genus *Oplisa* Rondani, 1862

- 1 Ocellare borstels naar buiten en iets naar achteren gericht (fig. 7A). Basis van ader R₄₊₅ met één zeer sterke borstel (zelden een kleine tweede erbij). 3,5-5 mm. **O. tergestina Rondani, 1862**
Zuid- en Midden-Europa, noordelijk tot de Main. Vliegtijd: juni tot augustus.
- Ocellare borstels gewoon naar voren gericht. Basis van ader R₄₊₅ met een rijtje borsteltjes van normaal formaat. 5 mm.
..... **O. oldenbergi Herting, 1961**
Zuid-Europa, tot in Zuid-Polen. Vliegtijd: juli.

Genus *Phyto* Robineau-Desvoidy, 1830

Moeilijk genus, mede door de variabiliteit van de genoemde kenmerken. Determinatie liefst op meerdere ♂♂ baseren.

- 1 Topcel open of net gesloten. Wangen kaal of uiterst spaarzaam behaard. Antenne met derde lid vrijwel tweemaal zo lang als het tweede lid. Scheen II met één anterodorsale borstel. Achterlijfssegment 1 zonder marginalen, segment 2 zonder discalen. ♂: kruin smaller dan derde antennelid, pre-verticaal afwezig. 6-8 mm. ***P. cingulata* Zetterstedt, 1844**
Europa, gevonden van Zuid-Zweden tot Zuid-Frankrijk.
 - Topcel gesteeld, zij het vaak zeer kort. Wangen spaarzaam maar duidelijk behaard. Antenne met derde lid anderhalf maal zo lang als tweede. ♂: kruin breder dan het derde antennelid (soms even breed).2
- 2 Pteropleurale borstel afwezig, dus geen borstels op het pleuron recht onder de vleugelinplanting. Achterlijfssegment 1 zonder marginalen, segment 2 zonder discalen. ♂: kruin smal, pre-verticale borstel afwezig, topbolletje opvallend groot. 5-8 mm. ***P. discrepans* Pandellé, 1896**
In onze streken ssp. discrepans. West-Europa, in maritime klimaatgebieden van de Pyreneeën tot Zuid-Engeland.
 - Pteropleuraal aanwezig. Achterlijfssegment 1 doorgaans met marginalen en segment 2 met discalen, of bij ♀♀ vrijwel alle beborsteling op segment 1 en 2 ontbrekend.3
- 3 Drie sternopleuralen. Scheen II met één sterke anterodorsale borstel en een tweede die half zo sterk is. ♂: kruin versmald, pre-verticale borstel afwezig. 6-7 mm. ***P. similis* Stein, 1924**
Midden-Europa, van Polen tot de Pyreneeën. Vliegtijd: augustus.
 - Twee sternopleuralen. Scheen II met twee tot vier antero-dorsale borstels. ♂: kruin breed, 3/4 x de oogbreedte, twee buitenste orbitale borstels en één pre-verticale borstel aanwezig. 5-9 mm.
..... ***P. melanocephala* (Meigen, 1824)**
NL: Zuid-Limburg, verspreid; Du: Oostvoorne, elders te zoeken? Vliegtijd: mei-augustus, mogelijk twee generaties (midden mei-begin juni en begin-eind augustus).

Opmerking: In het Nederlandse materiaal van de laatste soort treffen we uitsluitend exemplaren met één grote en één kleine anterodorsale borstel op scheen II (dus als *P. similis*). De kruinbreedte van het ♂ is nogal variabel.

Genus *Metopisena* Rondani, 1862

- Eén soort. ♂ met kruin zo breed als derde antennelid, zonder pre-verticale borstel. Lijkt overigens veel op *Rhinomorinia sarcophagina*, maar pre-alaar sterk ontwikkeld (ongeveer als voorste postsuturale dorsocentrale borstel). 6-9 mm.
..... ***M. celer* Rondani, 1862**
Niet in Nederland. Zuid-Europa.

Genus *Rhinomorinia* Brauer & Bergenstamm, 1889

Verschilt van *Phyto* en *Metopisena* door de sterk naar voren uitspringende mondrand en doordat ook het ♂ op de kruin een sterke, naar buiten gerichte pre-verticale borstel heeft. De combinatie van een open topcel, kale wangen en scheen II met meerdere antero-dorsale borstels komt men elders slechts bij het genus *Metopisena* tegen.

- 1 Sprietborstel duidelijk ruig. Wangen ongeveer zo breed als het derde antennelid. Kaken tamelijk laag, ongeveer een kwart van de ooghoogte. Pre-alaar zwak, niet half zo sterk als de voorste postsuturale dorsocentrale borstel. 6-7 mm.
..... ***R. sarcophagina* Schiner, 1862**
Nog niet uit NL. Centraal- en Zuid-Europa, noordelijk tot Noord-Duitsland. Vliegtijd: eind mei tot juli.
 - Sprietborstel vrijwel kaal. Wangen ongeveer zo breed als twee maal de breedte van het derde antennelid. Kaken hoog, bijna zo hoog als de halve ooghoogte. Pre-alaar sterk, vrijwel zo sterk als voorste postsuturale dorsocentrale borstel. 6-8 mm. ***R. subrostrata* Villeneuve, 1913**
Niet in Nederland. Alpen. Vliegtijd: juli.

Tabel tot de soorten per genus uit de Melanomyiinae (Calliphoridae)

Genus *Melanomyia* Rondani, 1856

De soort *M. fimbriata* wordt op grond van de ♂-genitaliën en subtielere borstelkenmerken tot het genus *Angioneura* gerekend.

- 1 Pre-alaar sterk. Achter de dwarsnaad staan de interalaar op de positie 1-0-1, de middelste ontbreekt dus. Borststuk veelal met één paar duidelijke acrostichale borstels voor de dwarsnaad (bij sommige ♀♀ ontbreken ze evenwel). ♂: kruin smaller dan het derde antennelid; achterlijf met vlekken van grijze aanslag; ♀: kruin breed; achterlijf geheel glanzend zwart. Kruinstreep beduidend breder dan een parafrontalia (1,5-2x). 3-4,5 mm. *M. nana* (Meigen, 1824)

NL: gewoon. Vliegtijd: begin mei-begin september, één generatie?

- Pre-alaar zwak. Achter de dwarsnaad staan de interalaren op de positie 0-0-1 of 0-1-1, de voorste ontbreekt dus. Borststuk altijd zonder duidelijke acrostichale borstels voor de dwarsnaad. ♂: kruin breder dan het derde antennelid; achterlijf geheel glanzend zwart; ♀: als *nana* ♀, maar de kruinstreep is ongeveer zo breed als een parafrontalia. 3-4 mm. *M. fimbriata* (Meigen, 1826)
Niet in NL. Midden-Europa, noordelijk tot Berlijn. Vliegtijd: eind mei tot september.

Genus *Angioneura* Brauer & Bergenstamm, 1893

Voor *A. fimbriata*: zie het genus *Melanomyia*.

- 1 Borstvelletje van Calliphoridae-type (als fig. 5E), gelig. Sprietborstel duidelijk ruig, haartjes aan de bovenzijde langer dan de dikte van de sprietborstel aan de basis. Eerste segment van het achterlijf zonder marginalen. ♂: kruin erg smal, smaller dan het derde antennelid; ♀: achterlijf grijs bestoven. Kruinstreep twee maal zo breed als parafrontalia. 3-4 mm. *A. acerba* (Meigen, 1838)
NL: zeldzaam; Scheveningen, 7 augustus 1907; GB, DK, F. Vliegtijd: juni tot oktober.
- Borstvelletje van Rhinophoridae-type (als fig. 5D), sneeuwwit. Sprietborstel vrijwel kaal. Eerste segment van het achterlijf met marginalen. ♂: kruin beduidend breder dan het derde antennelid (bijna tweemaal); ♀: achterlijf geheel glanzend. Kruinstreep eenmaal parafrontalia. 4-5 mm. *A. cyrtoneurina* (Zetterstedt, 1859)
Nog niet bekend uit Nederland, wel uit D, DK, F en GB. Vliegtijd: midden juni tot eind augustus.

Genus *Eggisops* Rondani, 1862

Eén soort, *E. pecchiolii* Rondani, 1862, welke nog niet bekend is uit Nederland. Wel bekend uit A, CS, D, DK, F, GB, I en P.

Pallopteridae, wat zijn dat?

door Jan Willem van Zuijlen

Voor een groot aantal vliegenfamilies (en muggenfamilies) geldt dat ze bij vele vliegenliefhebbers niet of nauwelijks bekend zijn. Daarvoor zijn verschillende redenen. Ten eerste wordt een deel van de onbekende families in Nederland slechts door kleine soorten vertegenwoordigd, waardoor ze door velen niet bekeken worden. Ten tweede zijn er families die je vrijwel niet tegenkomt; dit kan een kwestie van schaarste zijn, maar ook van een meer verborgen levenswijze. Ten derde is de literatuur voor vele families niet zo makkelijk toegankelijk. Deze laatste factor is voor velen een reden om zich maar niet met zo'n groep bezig te houden.

Persoonlijk vind ik het leuk om met een klein groepje bezig te zijn, waar Nederland vrijwel niemand zich bezighoudt. Toen ik een paar jaar geleden een aantal exemplaren van de familie Pallopteridae ving, bleek al snel dat ik hier met zo'n groepje te maken had. Uit Nederland zijn in de literatuur zeven soorten gemeld (De Meijere, 1939, 1946). Na deze meldingen is er over deze familie niets meer terug te vinden in de Nederlandse literatuur.

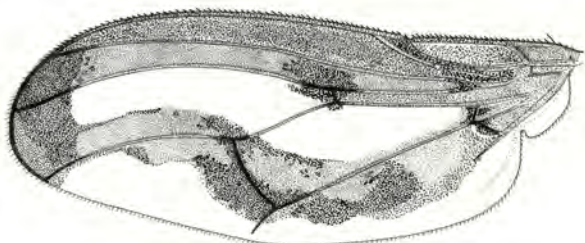

Fig. 1. *Palloptera muliebris*, vleugel.

Hoe zien Pallopteridae er nu uit? Op het eerste gezicht lijken ze veel op boorvliegen (Tephritidae). Ze hebben een vergelijkbare gemiddelde grootte, ze hebben vaak getekende vleugels (fig. 1 en 2) en de wijfjes hebben net als die van de boorvliegen een stiletvormige achterlijfspunt (zie fig. 3). Pallopteridae hebben één paar naar achtergebogen orbitaalborstels, terwijl boorvliegen tenminste twee paar orbitaalborstels bezitten. Verder staat het apicale deel van de subcosta bij de boorvliegen ongeveer loodrecht op het basale gedeelte en dit is bij de Pallopteridae niet het geval. Ze kunnen van de Lonchaeidae (een andere bij velen onbekende familie) onderscheiden door de kleur (zwartachtig bij de Lonchaeidae, anders bij de Pallopteridae) en de aanwezigheid van vleugeltekening.

(Er is één soort pallopteride, *P. flava* Oldenberg, 1910, die geen vleugeltekening heeft en daarom moeilijker als pallopteride te herkennen is. Deze soort is nog niet uit Nederland bekend.) Ook zijn er nog enkele Lauxaniidae (nog een onbekende familie) die veel op bepaalde Pallopteridae lijken. Lauxaniidae bezitten echter preapicale borstel op de tibiae en deze zijn bij Pallopteridae afwezig (zie Oosterbroek, 1981, onder andere ook voor terminologie).

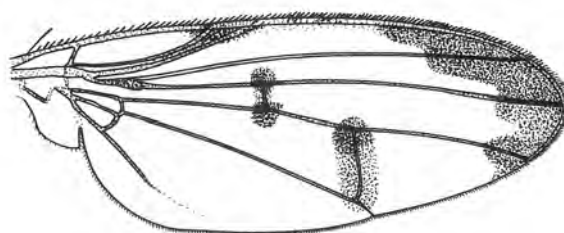

Fig. 2. *Palloptera modesta* (Meigen, 1830), vleugel.

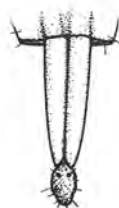

Fig. 3. *Palloptera modesta* ♀, achterlijfspunt.

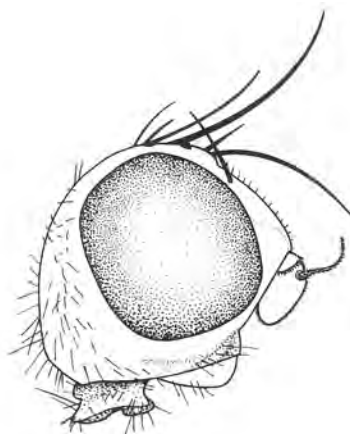

Fig. 4. *Palloptera modesta*, kop.

Over de biologie van de Pallopteridae is nog maar weinig bekend. De larven leven vaak fytofaag in de bloemhoofdjes van composieten of in de stengels van schermbloemigen. Andere soorten leven echter als predatoren van larven van schorskevers en boktorren achter de bast van bomen. De adulten leven waarschijnlijk vooral in bossen. Bepaalde soorten, bijvoorbeeld *P. muliebris* (Harris, 1780) (fig. 1) worden vaak binnenshuis tegen ruiten aangetroffen.

Samen met Bob van Aartsen ben ik al enige tijd bezig met de voorbereiding van een artikel over de in Nederland voorkomende Pallopteridae. Hiervoor hebben we reeds het materiaal uit een aantal collecties doorgenomen. Mocht U ook nog gegevens betreffende deze familie beschikken, dan zouden wij dit graag van U horen. Ik ben ook altijd bereid om exemplaren te determineren of determinaties te controleren. Als U er niet zeker van bent of U met een boorvlieg of een pallopteride te maken heeft, stuur het materiaal dan gerust ter determinatie op (Bob van Aartsen is de Nederlandse boorvliegen-specialist).

Mocht U naar aanleiding van dit korte artikel vragen of opmerkingen hebben, dan kunt U altijd contact met mij opnemen.

Literatuur

- Meijere, J.C.H. de, 1939. Naamlijst van Nederlandsche Diptera, afgesloten 1 april 1939. - *Tijdschrift voor Entomologie* 82: 137-174.
- Meijere, J.C.H. de, 1946. Zevende supplement op de nieuwe naamlijst van Nederlandsche Diptera van 1898. (Eerste supplement op mijne naamlijst van 1939.) - *Tijdschrift voor Entomologie* 87: 1-25.
- Oosterbroek, P., 1981. De Europese Diptera. Determineertabel, biologie en literatuuroverzicht van de families van de muggen en vliegen. - *Wetenschappelijke Mededelingen van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging* 148: 1-81.

Jan Willem van Zuijlen
p/a Nationaal Natuurhistorisch Museum
Postbus 9517
2300 RA Leiden

Rariteitjes

Een rubriek voor alle bijzondere, gekke, opvallende, vroege, late, nieuwe of oude, maar vooral rare vliegen- of muggenwaarnemingen in Nederland en omliggende landen. De mogelijkheid voor het doorgeven van die zeer zeldzame soort of die vindplaats buiten het normale verspreidingsgebied, die je nergens anders kwijt kunt, maar ook afwijkende kenmerken of gedragingen en dergelijke. Al deze waarnemingen kunnen gestuurd worden naar Jaap van der Linden.

Deze keer bijdragen van Paul Beuk (Het Wedde 42, 2253 RG Voorschoten), Laurens van er Ley (Bredaseweg 118, 5038 NJ Tilburg), Jaap van der Linden (G. Brautigamsingel 28, 2331 SJ Leiden), David Tempelman (Delistraat 14-I, 1094 CV Amsterdam)

Interessante vliegen op sapstromen op Beuk in Voorschoten

In het park bij het landhuis Ter Wadding in Voorschoten stonden tot de zware voorjaarsstormen van 1990 diverse zeer oude beuken. Bij die stormen sneuvelen er een aantal en er staan er nu nog maar een paar. Op een van die reuzen is een aantal sapstromen te vinden, waarvan de grootste helaas op zo'n 3,5 m hoogte. Een drietal kleinere is voor een langer iemand wel te bestuderen. Op deze sapstromen werd een aantal interessante Diptera gevonden.

De eerste hiervan is de mug *Mycetobia pallipes* Meigen, 1830 (Mycetobiidae), waarvan de larven in sapstromen leven. Van deze soort zijn drie gepubliceerde waarnemingen uit Nederland bekend (Utrecht, Haarlem en Maastricht), alle uit de vorige eeuw. In 1992 had ik al larven en poppen uit sapstromen op bomen bij Olterterp en 't Harde uitgekweekt en nu wist ik ook hier enige larven waar te nemen en op 23.v.1992 twee ♀♀ te verzamelen.

De meest spectaculaire vangst was waarschijnlijk wel een ♂ van *Periscelis annulata* (Fallén, 1813) (Periscolidae). Op het eerste gezicht is het beestje helemaal niet zo spectaculair, omdat het maar ongeveer 2 mm groot is. Bij iets nadere bestudering valt echter al op dat de poten opvallend geringd zijn en onder de microscoop blijkt het helemaal een juweeltje te zijn. Van deze soort is in de vorige eeuw de enige waarneming uit Nederland gepubliceerd (Middelburg).

Dit jaar werd *Brachyopa insensilis* Collin, 1939 (Syrphidae) tijdens meerdere bezoeken gezien, met als uiterste data 28.iv.1993 en 23.v.1993. Op de eerste dag werd een ♀ ei-afzettend waargenomen en in de sapstroom werden enkele larven gezien. Deze soort wordt over het algemeen toch nog als tamelijk

zeldzaam beschouwd (zie bijvoorbeeld kaart in Barendregt, 1992: Vliegenmepper 1(2): 3-9), maar op de een of andere manier is het de *Brachyopa* die ik het meeste vang. Waarschijnlijk heeft dit te maken met de levenswijze van de larve (in sapstromen) en het feit dat ik toch vaak naar sapstromen op zoek ben. Bij nader onderzoek in Engeland (Hoverfly Newsletter van de Diptera Recordings Schemes No. 16 [Morris] en No. 17 [Rotheray]) bleek de soort daar op sapstromen een van de algemenere soorten te zijn. De larven worden niet alleen gevonden op de natte sapstromen, maar ook op zogenaamde 'droge', oftewel sapstromen die niet het hele jaar lopen. De soort kan deze drogere condities blijkbaar overleven. Mijn vermoeden dat deze soort mogelijk meer dan één jaar over de ontwikkeling kan doen (larven van heel verschillend formaat in dezelfde sapstroom) werd bevestigd door Rotheray. Het argument dat hier namelijk tegenin te brengen viel (sapstromen zijn vaak te tijdelijk van aard om er op te kunnen vertrouwen dat een larve zich over twee jaar zou kunnen ontwikkelen) werd met het vinden van larven in 'droge' sapstromen teniet gedaan. Dit is waarschijnlijk weer typisch een geval waarbij het zoeken naar de larven een veel completere verspreidingskaart op zal leveren dan het zoeken naar de adulten.

Paul Beuk

Waarnemingen van twee kortvleugelige vliegen

Veel vleugellose en kortvleugelige vliegen hebben we in Nederland eigenlijk niet. De meest voor de hand liggende soorten die we hebben zijn soorten in de winter of het vroege voorjaar actief zijn (bijvoorbeeld enkele Tipulidae [langpootmuggen] en *Penthetria funebris* (Meigen, 1804) [Pleciidae, vroeger Bibionidae]) of die onder de grond actief zijn, bijvoorbeeld in mierennesten of mollengangen (bijvoorbeeld enkele Sciaridae (rouwmuggen) en Sphaeroceridae). Je kunt ze echter ook gewoon in 'grazige' vegetaties vinden. Tijdens twee periodes van veldwerk in Groningen en op Voorne ben ik daar twee van tegen gekomen. Zowel in Groningen (Sauwerd, 17.viii.1993) als langs het Kanaal door Voorne (28.viii.1993) werd *Elachiptera brevipennis* (Meigen, 1830) (Chloropidae) geslept van Riet. Het was opvallend dat bij het groter worden van de vliegen (variërend van bijna 2 mm tot bijna 4 mm) de relatieve vleugellengte steeds groter werd. Bij de grootste exemplaren waren de vleugels nog steeds korter dan het achterlijf. De waardplant van *E. brevipennis* is niet bekend, maar verwante soorten zijn op grasachtigen gevonden. Misschien is Riet hier dus de waardplant.

De tweede kortvleugelige soort, waarbij van de vleugels eigenlijk niet meer over is dan naar boven wijzende spitse restjes, was *Anthomyza sabulosa* (Haliday, 1837)

(Anthomyzidae). Dit ongeveer 2 mm grote vliegje werd eerder gevonden bij Urecht, Beek, Hilversum en Valkeveen. Nu vond ik er een lopend op mijn broek langs het Kanaal door Voorne (28.viii.1993) en deze bleek dus makkelijk te vangen te zijn. Als waardplanten van deze soort zijn Glanshaver en raaigrassen bekend. Mogelijk wordt deze soort weinig verzameld door het feit dat de vliegen waarschijnlijk in de pollen van grassen zitten en dus moeilijk te slepen zijn (dus nog afgezien van de geringe grootte).

Paul Beuk

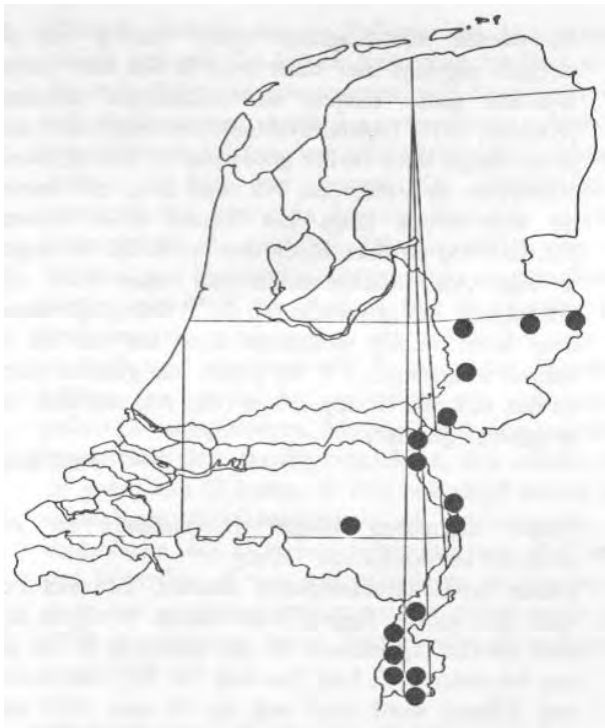
Empis digramma Meigen (*Empididae*) bij een eikebosje ten oosten van Tilburg

Kleine landschapselementen kunnen, ondanks een vaak geïsoleerde ligging, interessante biotopen zijn voor allerlei organismen. In een eikebosje in het dal van het riviertje de Leij (km-hok 136-395) ten oosten van Tilburg werd door mij op 19 mei 1993 een tiental exemplaren van *Empis digramma* Meigen, 1835 aangehouden. Op 29 mei werd op dezelfde plaats nog een dood wijfje gevonden. In de directe omgeving zijn nog enkele soortgelijke biotopen bezocht, maar daar kon het voorkomen van de soort helaas niet worden vastgesteld. Het voorkomen van *Empis digramma* op deze plaats sluit goed aan bij wat er tot nu toe bekend was over de verspreiding van deze soort in ons land. Van der Goot (1990; *Dansvliegen*, Jeugdbondsuitgeverij) geeft als verspreiding beneden de rivieren slechts enkele lokaties in Brabant, waarbij het accent op Midden-Brabant ligt.

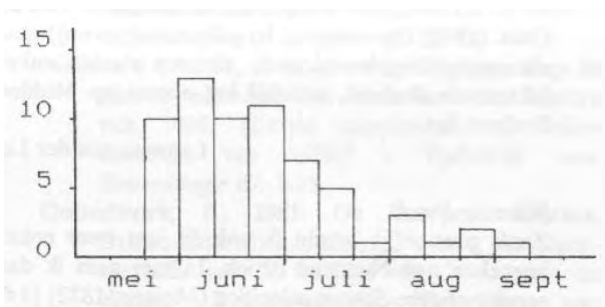
Laurens van der Leij

Nuenens Broek

Zoals gewoonlijk bracht ik ook dit jaar weer enkele bezoeken aan Nuenens Broek. In mei nam ik daar onder andere *Scaeva selenitica* (Meigen, 1822) (1♂), *Sphegina clunipes* (Fallén, 1816) (het eerste ♀), *Temnostoma bombylans* (Fabricius, 1805), *Cheilosia carbonaria* Egger, 1860 en *Ferdinandea cuprea* (Scopoli, 1763) waar (behoren alle tot de Syrphidae). In augustus verzamelde ik daar voor de eerste keer *Meliscaeva auricollis* (Meigen, 1822) (1♂), *Cheilosia velutina* Loew, 1840) (1♂) en *Xylota xanthocnema* Collin, 1939 (1♀). Deze laatste soort had ik daar helemaal niet verwacht, gezien het feit dat alle vangsten van deze soort tot nog toe langs de uiterste oostrand van ons land liggen (fig. 1). In België komt de soort echter wel tot in het westen voor (Verlinden, 1991; *Fauna van België*. *Zweefvliegen* (Syrphidae), Koninklijk Belgisch Instituut

Figuur 1. De verspreiding van *Xylota xanthocnema* in Nederland op basis van de gegevens die tot op heden verzameld zijn in het kader van EIS-Nederland (onder andere collecties NNM Leiden, Lucas, Van der Linden en Van Steenis).

Figuur 2. Aantal vangsten van *Xylota xanthocnema* per decade, op basis van de gegevens die tot op heden verzameld zijn in het kader van EIS-Nederland.

voor Natuurwetenschappen). Verder wordt deze soort weinig in augustus waargenomen, de meeste vangsten zijn gedaan in de periode eind mei-half juli (fig. 2). In een volgende Vliegenmepper meer over de Xylotini in Nederland.

Het totaal aantal soorten dat ik in Nuenens Broek ving bedraagt hiermee 89, waaronder acht soorten der Xylotini, twee *Temnostoma*'s en twee *Criorhina*'s. Het is blijkbaar een vruchtbaar gebied voor hout-bewonende soorten, vergelijkbaar met Zuid-Limburg en Twenthe. Zie ook onder Recente publicaties.

Jaap van der Linden

Duinen bij Wassenaar

Hoewel de sleedoorn dit jaar wel erg snel uitgebloeid was, heb ik toch weer enkele leuke vangsten kunnen doen in de duinen bij Wassenaar (km-hok 084-463). Bij beide bezoeken op 30 april 1993 en 4 mei 1993 vond ik daar *Chyliza annulipes* Macquart, 1835 (Psilidae). Deze weinig algemene wortelvlieg (Van der Goot, 1991; *Ent. Ber., Amst.* 51: 143-144) zat op bladeren en viel direct op door de weerschijn in de vleugel, als gevolg van de "knak" die er halverwege in zit. Verder ving ik hier op 30 april *Cheilosia uviformis* Becker, 1894 (= *argentifrons* Hellén). Deze voorjaarssoort ving ik slechts één keer eerder, op 18 mei 1986 in Elswout bij Haarlem. Helemaal nieuw voor mij was de vangst van *Megasyrphus annulipes* (Zetterstedt, 1838) op 4 mei. Hoewel deze soort van april tot september gevangen kan worden (Verlinden, 1991; *Fauna van België. Zweekvliegen (Syrphidae)*, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen) is hij in ons land nergens algemeen.

Jaap van der Linden

Neoascia interrupta (Meigen) en *Pipiza luteitarsis* Zetterstedt (Syrphidae) in Zeeland

Als reactie op het stukje over het Haamstede-weekend (Vliegenmepper 1(2)) kan ik melden dat ik in 1987 *Neoascia interrupta* (Meigen, 1822) een paar keer heb gevangen in Zeeland en wel op 26 mei 1 ex. te Zeewacht (km-hok 055-362) en 2 exx. in de Karnemelkpoolder (km-hok 054-359) en op 20 juli 1 ex. te Ritthem, schor (km-hok 034-366). *Dasysyrphus pinastri* (De Geer, 1776) (= *lunulatus* sensu auct.) was mij onbekend uit Zeeland. *Pipiza luteitarsis* Zetterstedt, 1843 is bij Ritthem, bos (km-hok 033-387) enkele malen door Robert Dekker en mij gevangen (30.iv.1987: 1♂; 8.v.1987: meer dan 10 exx.; 3.v.1988: 2♂♂, 1♀); ook 10 exx. te Canisvliet (km-hok 045-360) op 3 mei 1989.

David Tempelman

Sargus cuprarius (Linnaeus) (Stratiomyidae) in Zeeland

Van *Sargus cuprarius* (Linnaeus, 1758) ving ik op 21 juli 1992 te Driewegen, Zuidbeveland (km-hok 044-382) een wijfje, binnenshuis op een vensterruit. Het blijft kennelijk de moeite lonen op ruiten naar vliegjes te zoeken: dit was de tweede waarneming van deze soort in Zeeland. Een derde exemplaar bevond zich een week later in de tuin van ons huis. De eerste *cuprarius* voor Zeeland werd verzameld te Koewacht op 10 juni 1966 door Ph. Pronk.

David Tempelman

Cheilosia grossa (Fallén) (Syrphidae) op Vlieland

Op kampeerterein Lange Paal op Vlieland zag ik op 11 april 1993 enkele exx. van *Cheilosia grossa* (Fallén, 1817) vliegen rond een bloeiende wilg. Volgens Barendregt (1991; *Zweefvliegental*, Jeugdbonds-uitgeverij) was deze soort nog niet eerder van Vlieland gemeld. Het enige Waddeneiland waarvan de soort bekend was, is Texel.

David Tempelman

Platycheirus manicatus (Meigen) (Syrphidae)

Als aanvulling op het artikel van van der Linden over *Platycheirus manicatus* (Meigen, 1822) in *Vliegenmepper* 1(1) zou ik willen melden dat de soort op 31 augustus 1985 zeer algemeen (zeker honderden exx.) was op de schorren van Ellewoutsdijk in Zeeland. Ook op vele andere plaatsen in Midden-Zeeland vingen andere jeugdbonders en ik de soort (in de jaren 1984-1988). Kennelijk kan de soort plaatselijk nog algemeen zijn.

David Tempelman

Recente literatuur

Het aantal van belang zijnde publikaties dat na het vorige overzicht is verschenen is leek eerst beperkt. Toch bleken er in soms wat obscuurdere tijdschriften toch nog wel een paar aardige dingetjes te staan. Ook heeft Jaap van der Linden nog een aantal interessante publikaties over zweefvliegen opgeduikeld, met veelal een behoorlijk uitgebreide bespreking van de inhoud. Bedankt.

Ook nu geldt weer: eenieder, die aanvullingen heeft of nieuwe publikaties weet, kan dit doorgeven aan ondergetekende.

Paul Beuk
Het Wedde 42
2253 RG Voorschoten

Diptera (algemeen)

Deeming, J.C., 1993. A guide to the rearing of shoot flies. - *Dipterists Digest* 13: 23-28.

Kort overzicht over het opkweken van halmvliegen in het algemeen (veel Chloropidae en Opomyzidae en een aantal Muscidae, Anthomyiidae en Ephydriidae). Het gaat om een aantal technieken om uit te kweken en prepareren en notities over determinatie van waardplant en vliegen.

Dolichopodidae (slankpootvliegen)

Pollet, M., 1993. Morphological and ecological characterization of *Hercostomus* (*Hercostomus*) *plagiatus* and a sibling species, *H. verbekei* sp.n. (Diptera: Dolichopodidae). - *Scripta Zoologica* 22: 101-109.

Uitgebreide beschrijving van morfologie en diverse ecologische aspecten van twee nauwverwante soorten. Beide soorten worden ook in Nederland gevonden.

Pipunculidae (oogkopvliegen)

Ackland, D.M., 1993. Notes on British *Cephalops* Fallén, 1810 with description of a new species, and *Microcephalops* De Meyer, 1989, a genus new to Britain (Dipt., Pipunculidae). - *Entomologist's Monthly Magazine* 129: 95-105.

De Meyer, M., 1989. The West-Palaeartic species of the pipunculid genera *Cephalops* and *Beckerias* (Diptera): classification, phylogeny and geographical distribution. - *Journal of Natural History* 23: 725-765.

Hoewel de tweede publikatie al wat ouder is, toch nog maar

opgenomen, omdat de eerste van deze twee er een essentiële aanvulling op is. Waarschijnlijk komt de door Ackland nieuw beschreven soort ook wel in Nederland voor. Samen dus goed om alle Nederlandse soorten van het genus te kunnen determineren.

Goot, V.S. van der, 1993. Guillotinevliegjes, de schrik van de springcicaden. - *Natura, Amsterdam* 90: 129-130.

Een leuk achtergrondartikelje over oogkopvliegen. Helaas wordt er onnodig een nieuwe Nederlandse naam geïntroduceerd voor een familie die al een Nederlandse naam had. Ten eerste zullen de meeste mensen oogkopvliegen niet opzetten en het guillotine-effect nooit waarnemen en ten tweede nodigt de naam nogal uit tot schrijffouten: De guillotine is (gelukkig) in gebruik geraakt en men is dus niet zo gewend aan het gebruik van dit woord.

Kuznetsov, S.Y., 1993. The Palaearctic species of the genus *Verrallia* (Diptera: Pipunculidae). - *Zoosystematica Rossica* 1(1992): 102-116.

Tabel tot de soorten van dit genus, dat inmiddels is opgesplitst in een genus *Verrallia* en *Jassidophaga*. Alle Nederlandse soorten van beide genera staan er in, maar geen gegevens over de Nederlandse fauna.

Syrphidae (zweefvliegen)

Aartsen, B. van, 1993. Nieuwe en zeldzame zweefvliegen voor de Nederlandse fauna (Diptera: Syrphidae). - *Nederlandse Faunistische Mededelingen* 5: 5-8.

Twaalf soorten zweefvliegen worden eindelijk formeel voor het eerst uit Nederland gemeld. Tevens bijzonderheden over een vijftigtal andere, voornamelijk zeldzame zweefvliegen.

Delfos, M.J., P.J. van Helsdingen, Ph. Pronk, I.J. Smit & R. de Vries, 1990. Inventarisatie-onderzoek in het Rijk van Nijmegen. 69 p., 3 kaarten, 9 foto's. Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden.

Delfos, M.J., Ph. Pronk, I.J. Smit & R. de Vries, 1991. Inventarisatie-onderzoek in enkele terreinen van N.O.-Twente. 78 p., 11 foto's. Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden.

Twee verslagen van verzamelexcursies van het NNM, waarbij de Diptera een belangrijk deel van het verzamelde materiaal vormen.

Delfos, M.J., 1990. Bijdrage aan de zweefvliegenfauna van Limburg (Diptera: Syrphidae). 25 p. Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden.

Een overzicht van de 125 sinds 1972 door het NNM in Limburg verzamelde zweefvliegensoorten. Slechts de opmerking dat de vangst van *Platycheirus immarginatus* in de Meijweg me zeer onwaarschijnlijk lijkt.

Goeldlin de Tiefenau, P., 1991. *Sphaerophoria estebani*, une nouvelle espèce européenne du groupe rueppelli (Diptera, Syrphidae). - *Mitt. Schweiz. ent. Ges.* 64: 331-339.

Een alpiene soort die we in Nederland niet hoeven te verwachten.

International Commission for Zoological Nomenclature, 1993. *Eristalis* Latreille, 1804, *Helophilus* Fabricius, 1805, *Xylota* Meigen, 1822 and *Eumerus* Meigen, 1822 (Insecta: Diptera): conserved. - *Bulletin of Zoological Nomenclature* 50: 256-258.

De Internationale Commissie heeft de bovengenoemde namen behouden in het gebruik zoals dat ook in Nederland was. Volgens strikte toepassing van de regels zouden namelijk andere namen gelden. Een gevolg is, dat het geslacht van het genus *Eristalis* is vastgelegd als mannelijk (dus *E. abusivus* en niet *E. abusiva*). Bij de redactie lag toen dit artikel in het Bulletin verscheen een manuscript waarin werd duidelijk gemaakt, dat dit waarschijnlijk (volgens de taalkundige afleiding) eigenlijk vrouwelijk zou moeten zijn. Met de auteurs zal worden gekeken of dit voor de volgende Vliegenmepper nog wordt bewerkt of niet.

Jentzsch, M., 1993. Zum vorkommen von *Pipiza austriaca* Meigen in Deutschland (Dipt., Syrphidae). - *Entomologische Nachrichten und Berichte* 37: 54-56.

Overzicht van de verspreiding in Duitsland, waaruit blijkt, dat de soort voornamelijk in Midden- en Zuid-Duitsland wordt gevonden.

Kortmann, K., 1993. Schwebfliegen aus der Umgebung von Karlsruhe. *Entomofauna* 14: 33-56.

Verslag van langdurige inventarisatie van zweefvliegen rond Karlsruhe. In totaal werden tussen 1960 en 1990 220 soorten verzameld.

Linden, J. van der, 1993. De zweefvliegen van het Nuenens Broek. *Brabants Landschap* 100: 57-61.

Een op het grote publiek gerichte beschrijving van de zweefvliegenfauna van een bosgebied in Noord-Brabant, verlichtigd met enkele foto's van eigen hand en twee verspreidingskaartjes van karakteristieke soorten. Een soortenlijst is op aanvraag bij de auteur te verkrijgen.

Maibach, A. & P. Goeldlin de Tiefenau, 1991. Note biologique et description des larve et puppe d'*Eristalis* (*Eoseristalis*) *rupium* F. (Diptera, Syrphidae). - *Mitt. Schweiz. ent. Ges.* 64: 321-330.

Uitgebreide beschrijving van larve en pop van deze zeldzame soort en een vergelijking van de biologie van *E. rupium* met die van de sterk gelijkende *E. picea* (zie Zeegers & Van Veen in

Vliegenmepper 1(2)).

Maibach, A. & P. Goeldlin de Tiefenau, 1992. Description de la puppe de *Chalcosyrphus* (*Xylotodes*) *eunotus* (Loew) et synthèse des caractéristiques morphologiques des stades immatures de plusieurs genres de la tribu des Xylotini (Diptera, Syrphidae). - *Mitt. Schweiz. ent. Ges.* 64: 321-330.

Door middel van een speciale "eiazet-val" voor houtbewonende soorten werd één larve van deze zeer zeldzame soort verzameld. Dit mag gerust een sensationele vondst genoemd worden! De larve is uitgekweekt en de pop wordt uitgebreid beschreven. Er wordt een vergelijking gemaakt tussen de verschillende genera van het tribus Xylotini voor wat betreft larvale en popkenmerken.

Maibach, A., P. Goeldlin de Tiefenau & H.G. Dirickx, 1992. Liste faunistique des Syrphidae de Suisse (Diptera). - *Miscellanea Faunistica Helvetiae* 1: 1-51.

Naamlijst van de Zwitserse syrphiden met (zeer) korte beschrijving van hun verspreiding. Niet minder dan 406 soorten worden genoemd, waarvan 36 nog niet eerder gemeld. Zo komen er 78 soorten *Cheilosia* in Zwitserland voor en 24 soorten *Platycheirus*.

Wat ik niet helemaal begrijp is waarom *Brachypalpus valgus* (Panzer, 1789) wordt gesynonimiseerd met *B. laphriformis* (Fallén, 1816). Daarbij wordt verwezen naar Andersson (1988: *Entomologisk Tidskrift* 109: 129-137), die hetzelfde doet maar er geen argumenten voor aanvoert. Volgens mij zijn dit toch twee goede soorten. Het zou goed zijn als dit eens wordt uitgezocht, samen met de soortstatus van *B. meigeni* Schiner, 1857.

Verder worden in het subgenus *Xylotomima* van *Chalcosyrphus* zowel *curvipes* (Loew, 1854), *femoratus* (Linnaeus, 1758) als *valgus* (Gmelin, 1790) opgevoerd, waarvan de laatste als nieuw voor de fauna en de eerste sinds 1957 niet meer waargenomen. Deze verwarrende situatie is ontstaan doordat Thomson et al. (1982) vonden dat het door Linnaeus (1758) beschreven beest niet de "oude" *femoratus* was, maar de tot dan toe *curvipes* (Loew, 1854) genoemde soort. Hierdoor vervalt de "oude" *femoratus* en komt daarvoor *valgus* (Gmelin, 1790) als oudste naam in de plaats. De auteurs hadden dus of de oude naamgeving moeten aanhouden, of die van Thomson et al. (1982; zie Barendregt, 1991: *Zweefvliegentalen*, Jeugdbondsuitgeverij) moeten volgen, maar niet beide tegelijk en daarbij van twee soorten drie maken. Overigens hulde voor dit bruikbare boekwerkje.

Torp, E., 1993. Nye fund af sjældne danske svirrefluer. 3. (Diptera, Syrphidae). - *Entomologiske Meddelelser* 61: 39-60.

In Denemarken wordt hard gewerkt aan een verspreidingsatlas van de zweefvliegen. In de periode 1990-1992 werden door de 39 deelnemers aan het project niet minder dan 22.225

exemplaren verzameld. Het gemiddeld aantal waargenomen soorten per 10x10 km-hok bedraagt inmiddels 52,7. Nieuw voor de fauna zijn *Paragus bicolor*, *Platycheirus* (*Pachysphyria*) *transfuga* en *Scaeva dignota* (zie Lucas in Vliegenmepper 2(1)). Verder nogal wat vangsten van onder andere *Platycheirus sticticus* en *Blera fallax* en twee recente vangsten van *Chalcosyrphus piger*, een soort die in Nederland in deze eeuw niet meer verzameld is.

Treiber, R., 1993. *Eumerus uncipes* (Rondani, 1850) (Diptera, Syrphidae) aus der südlichen Oberrheinebene und dem Elsaß. - *Mitteilungen des Badischen Landesvereins für Naturkunde und Naturschutz (N.F.)* 15: 667-669.

Deze van oorsprong Zuid Europese soort (Frankrijk, Italië, Roemenië), is nu ook noordelijk in Frankrijk en in Zuid-Duitsland verzameld.

Tachinidae (sluipvliegen)

Zeegers Th., 1992. *Tabel voor de grotere sluipvliegen en Horzels van Nederland*. Jeugdbondsuitgeverij, Utrecht. 85 p.

Een nieuwe telg uit de Jeugdbondsuitgeverij behandelt een door de vele entomologen verafschuwde groep vliegen: de vlinderkwekers kunnen met deze tabel eindelijk eens kijken wat hun kweekje zo gruwelijk heeft doen mislukken. Tenminste: als de verkregen sluipvlieg ongeveer 1 cm of groter is. Overigens komen ook de horzels aan de orde. Misschien even wennen aan de terminologie, maar een uitstekend werkje waarmee ongeveer 150 gedetermineerd kunnen worden.

Xylophagidae (houtvliegen)

Alexander, K.N.A., 1993. The status and distribution of *Xylophagus ater* Meigen (Diptera: Xylophagidae) in Ireland. - *Irish Naturalist's Journal* 24: 316-318.

Overzicht van de verspreiding in Ierland van deze soort met aantekeningen over het habitat waar de soort in voorkomt.

Wijzigingen bij ledenlijst:

Verhuisd:

Paul Beuk
Het Wedde 42
2253 RG Voorschoten

Henk Meuffels
Rijksweg 103
6325 AC Vilt

Theo Peeters
Bachlaan 752
5011 BR Tilburg

Nieuwe leden:

Johnny Smit
Plattenburgerweg 7
6824 ER Arnhem

O.a. Syrphidae, Conopidae, Tachinidae

David Tempelman
Delistraat 14-I
1094 CV Amsterdam

Jan Velterop
Beltrumbrink 106
7544 ZE Enschede

Diptera algemeen, i.h.b. Sarcophagidae

Van de penningmeester

Alleen diegenen, die nu hun contributie voor 1993 betaald hebben, hebben deze Vliegenmepper in de bus gekregen. Mocht iemand een gedupeerde dipteroloog tegenkomen, die de contributie '92 en/of '93 vergeten is, meld dan dat hij/zij na betaling van de contributie alsnog de verschenen Vliegenmeppers toegestuurd krijgt.

Overmaken van contributie op giro 5621403 t.n.v. Penningmeester Sectie Diptera te Voorschoten o.v.v. contributie 1992 en/of 1993.

Paul Beuk
Het Wedde 42
2253 RG Voorschoten
071 - 768492

**BETAAL NU REEDS
CONTRIBUTIE '94**

Verzoek tot medewerking

Ik heb afgelopen jaren een overzicht samengesteld van de zweefvliegen van Drenthe en Overijssel. Momenteel ben ik bezig hetzelfde te doen voor Friesland en Groningen. Graag zou ik Uw medewerking willen hebben.

Wellicht kunt u mij helpen met gegevens van door u verzameld materiaal of genoteerde waarnemingen.

Zo mogelijk wil ik graag vindplaats, datum, verzamelaar en eventueel de collectie, waarin het is ondergebracht, ontvangen.

Vast hartelijke dank voor Uw medewerking.

M.J. Delfos
p/a Nationaal Natuurhistorisch Museum
Postbus 9517, 2300 RA Leiden

COLOFON

Vliegenmepper, jaargang 2 nr 2

De Vliegenmepper is het halfjaarlijks verschijnend contactblad van de Sectie Diptera van de Nederlandse Entomologische Vereniging.

De sectie heeft als doel het bevorderen van de studie van de Diptera in het Nederlandse taalgebied. Hierin vervult de Vliegenmepper een belangrijke functie.

Iedereen, ook niet-NEV-leden, kan lid worden van de sectie door 10 gulden over te maken op giro 5621403 t.n.v. Penningmeester Sectie Diptera te Voorschoten, onder vermelding van lidmaatschap Sectie Diptera. Alle leden krijgen de Vliegenmepper toegestuurd.

Het bestuur van de sectie ziet er als volgt uit:

Voorzitter: Aat Barendregt, Chopinlaan 38, 3781 HB Voorthuizen (03429-1451)

Secretaris: Theo Zeegers, Weegschaalstraat 207, 7521 CH Enschede (053-335284)

Penningmeester: Paul Beuk, Het Wedde 42, 2253 RG Voorschoten (071-768492)

Bijeenkomsten: Liekele Systemans, Langegracht 67A, 2312 NW Leiden (071-221952)

Mark van Veen, Sumatrastraat 279, 1095 HR Amsterdam (020-6933106)

Redactie: Jaap van der Linden, G. Brautigamsingel 28, 2331 SJ Leiden (071-322921)

Paul Beuk (zie boven)

Wouter van Steenis, Treubstraat 27, 6702 BA Wageningen (08370-25951)

Redactieadres: zie Jaap van der Linden